

Statsforvalteren i Innlandet

**Endring av vernegrense og verneforskrift for
Lågendeltaet naturreservat**

Tilråding til Miljødirektoratet 11. mai 2023

Innhold

Forslag	2
Hjemmelsgrunnlag	2
Verneforskriften for Lågendeltaet naturreservat	2
Saksbehandling.....	3
2.1 Bakgrunn for saken	3
2.2 Saksgang	3
Verneverdier i naturreservatet	4
Verneverdier og konsekvenser av å grense ut areal for ny E6.....	4
Verneverdier i og inntil traseen	4
Landskapsøkologiske effekter	5
Vurdering av de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven.....	6
Vannforskriften § 12	7
Andre interesser og verdier	7
Rettslige konsekvenser	7
Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser.....	7
Høring	8
Miljøforbedrende tiltak	8
Innspill	9
Innspill til denne og tidligere prosess	11
Innspill generelt til høringsforslaget	16
Innspill som er mot høringsforslaget.....	16
Innspill som støtter høringsforslaget	17
Innspill konkret til forslag forskriftsendring.....	17
Innspill konkret til forslag grensejustering	19
Innspill uten merknader	20
Annet	20
Statsforvalterens kommentarer og tilrådning	21
Generelle merknader	21
De konkrete endringene i verneforskriften	21
Forslag om endring av vernegrense	21
Øvrige endringer i forskriften	22

Forslag

Etter oppdrag fra Miljødirektoratet, datert 14. februar 2023, legger Statsforvalteren i Innlandet med dette fram forslag om endring av forskrift om fredning av Lågendeltaet naturreservat, Lillehammer kommune, Oppland fastsatt ved Kronprinsreg.res. av 12. oktober 1990.

Forslaget gjelder både det geografiske virkeområdet til forskriften og konkrete bestemmelser i forskriften. Endringen skal etter oppdrag fra Klima og miljødepartementet, datert 10. februar 2023, legge til rette for å framføre ny E6, i tråd med gjeldende reguleringsplan Roterud - Storhove.

Hjemmelsgrunnlag

Lågendeltaet naturreservat er vernet i medhold av lov av 19. juni 1970 nr 63 om naturvern § 8 og § 10, jf. §§ 21, 22 og 23. Naturvernloven ble opphevet ved vedtakelsen av lov 19. juni 2009 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven). Det følger av overgangsbestemmelsen i naturmangfoldloven § 77 at forskrifter gitt i medhold av naturvernloven fortsatt gjelder. Hjemmel for endring i verneforskriften er naturmangfoldloven §§ 34 og 37. Etter ot.prp.nr.52 (2008–2009) Om lov om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) side 418, skal saker hvor det er snakk om oppheving av verneområder behandles etter de samme reglene som gjelder for etablering av et helt nytt område, jf. §§ 41 til 43. Vi legger til grunn at dette gjelder i denne saken. Opprettelse, endring eller opphevelse av verneforskrift(er) følger i tillegg forvaltningslovens prosessregler i kapittel V.

De miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven skal legges til grunn som retningslinjer ved utøvelse av offentlig myndighet, jf. naturmangfoldloven § 7. Disse prinsippene følger av naturmangfoldloven §§ 8 – 12, og det skal fremgå av beslutningen hvordan prinsippene er vurdert.

Verneforskriften for Lågendeltaet naturreservat

Lågendeltaet naturreservat og tilliggende fuglefredningsområde er et av Norges største innlandsdeltaer. Lågendeltaet naturreservat ble midlertidig vernet i 1984, og varig vernet den 12. oktober 1990 etter daværende naturvernlov. Vernet skjedde som en del av verneplan for våtmark i Oppland fylke som igjen var en del av et landsomfattende arbeid med fylkesvise verneplaner for ulike naturtyper. Verneformålet er som følger, jf. pkt. III i verneforskriften, forskrift om fredning av Lågendeltaet naturreservat, Lillehammer kommune, Oppland:

«Formålet med fredningen er å bevare et viktig og spesielt våtmarksområde i sin naturlige tilstand med vegetasjon og dyreliv, og å verne om et spesielt rikt og interessant fugleliv, særlig av hensyn til trekkende, hekkende og overvintrende vannfugl.»

Naturmangfoldloven § 37 om verneformen naturreservat slår fast at det ikke kan foretas noe som forringer verneverdiene angitt i verneformålet. Områdets funksjon for fugl var hovedgrunnen til at det ble igangsatt et verneplanarbeid for området. Det framgår likevel av verneformålet at det er hele økosystemet som er vernet inkludert vegetasjon og dyreliv, selv om fuglelivet og områdets funksjon for dette blir spesielt framhevet. Naturmangfoldlovens alminnelige bestemmelser om bærekraftig bruk, § 4 om forvaltningsmål og for naturtyper og økosystemer, gir en god beskrivelse av hva ivaretagelse av hele økosystemet innebærer:

«Målet er at mangfoldet av naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det artsmangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype. Målet er også at økosystemers funksjoner, struktur og produktivitet ivaretas så langt det anses rimelig.»

Etter pkt. IV nr. 1 i verneforskriften er all vegetasjon i vann og på land fredet mot enhver form for skade og ødeleggelse, og nye plantearter må ikke innføres. Videre er alt vilt, herunder deres hi, reir og egg, fredet mot enhver form for skade, ødeleggelse og unødig forstyrrelser, jf. pkt. IV nr. 2. Etter pkt. IV nr. 3. må det ikke iverksettes tiltak som kan endre de naturgitte forhold, herunder bygging av veier. Pkt. IV nr. 4 slår fast at nord for Vingnesbrua er motorferdsel til vanns og til lands samt lågtflyging under 800 fot over reservatet som hovedregel forbudt.

Saksbehandling

2.1 Bakgrunn for saken

Utbyggingen av E6 Moelv – Øyer er en videreføring av den fullførte utbyggingen av E6 Kolomoen – Moelv. Planprogrammet for kommunedelplanen ble vedtatt den 30. oktober 2014. Det ble videre gjennomført høringer. Saken endte med mekling den 18. juni 2018 og kommunestyret i Lillehammer kommune vedtok planen i møte 21. juni 2018, sak 56/18.

Varsel om oppstart og planprogram for reguleringsplanen ble sendt på høring 2. juli 2019 og fastsatt i kommunestyret i Lillehammer kommune 28. november 2019. Reguleringsplanen var ute på 1. gangs høring med uttalelsesfrist 5. september 2021, og har vært ute på 2. gangs høring med uttalelsesfrist 25. mars 2022. E6 Roterud – Storhove utgjør den midterste parsellen av tre på den 43 km lange strekningen Moelv – Øyer.

Statsforvalteren i Innlandet fattet 25. april 2022 vedtak om å gi Nye Veier AS dispensasjon fra reglene i forskrift om Lågendeltaet naturreservat for å fremføre ny, fire-felts E6 på bru over Gudbrandsdalslågen og Våløya. Vedtaket ble påklaget til Miljødirektoratet. Direktoratet omgjorde tillatelsen og avsto søknad om dispensasjon i vedtak av 19. desember 2022. Direktoratet kom fram til at vilkårene for å gi dispensasjon ikke var oppfylt. Endring av verneforskriften ble pekt på som eneste måte å tillate byggingen på. Regjeringen besluttet 10. februar 2023 at en slik prosess skulle starte opp.

2.2 Saksgang

Klima- og miljødepartementet ga 10. februar 2023 Miljødirektoratet i oppdrag å utrede en endring av vernegrense og verneforskrift for Lågendeltaet naturreservat. Formålet med endringene er å åpne for å kunne føre frem ny E6 forbi Lillehammer i tråd med vedtatt reguleringsplan for strekningen Roterud – Storhove. Oppdraget ble delegert videre til Statsforvalteren i brev datert 14. februar 2023. I tråd med oppdraget har Statsforvalteren hatt dialog med Nye veier AS i forkant av høring. Det ble avholdt møte mellom Nye veier, Miljødirektoratet og Statsforvalteren den 21. februar 2023.

Forslag om endring av verneforskriften ble deretter sendt på høring 1. mars 2023 til grunneiere, sentrale, regionale og lokale instanser. Høringa ble annonsert på Statsforvalterens hjemmeside, i Norsk Lysingsblad og lokalavisene.

Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og Lågendeltaets venner ba i brev datert 14. mars om utsatt høringsfrist. Kravet kom på bakgrunn av et ønske om at høringsperioden måtte utsettes til forslag om miljøforbedrende tiltak kan legges fram som en del av høringsgrunnlaget. Kravet ble svart ut av Klima- og miljødepartementet 29. mars (lagt ved), og Statsforvalteren har på bakgrunn av det opprettholdt høringsfristen.

Statsforvalteren har fått frist på å sende sin tilrådning til direktoratet senest 11. mai 2023. Klima- og miljødepartementet har bedt om å få Miljødirektoratets tilrådning innen 22.mai.

Verneverdier i naturreservatet

For fugl ligger Lågendeltaet i et nettverk av våtmarker i en av hovedtrekkrutene i Norge. Vårtrekket i april og mai er en spesielt viktig periode, men også høsttrekkende fugl stopper her. Det er i tillegg et viktig hekkeområde, og det finnes også myteområder for andefugl. Ifølge Statsforvalterens siste oversikt er totalt 228 fuglearter/underarter observert i reservatet og fuglefredningsområdet. Av disse er 100 vannfuglarter, og 71 arter er på oppført på gjeldende norsk rødliste.

Flommarksmiljøene innenfor reservatet er av nasjonal verdi, og som for fugl også av internasjonal verdi hvis de sees i sammenheng med tilsvarende naturtyper oppover langs Lågen. Samlet sett har for eksempel de på rødlisten trua artene myrstjerneblom, skogsøtgras og sumpaniskjuke noen av sine viktigste voksteder i landet i disse flommarksmiljøene.

Det finnes 20 fiskearter med fast tilhold i Mjøsa, og alle unntatt én av disse artene har sitt viktigste gyteområde i Lågendeltaet/nedre del av Lågen. Storørretbestandene i Norge vurderes som nasjonalt verneverdige, og Mjøsa med blant annet Lågen er forslått som et nasjonalt storørretvassdrag. Det kan nevnes at Hunderørreten er av nasjonal verdi for både vassdraget og naturreservatet.

Lågendeltaet er utpekt som et Emerald-område under Bernkonvensjonen. Dette er et europeisk nettverk av områder som verner om europeiske ville dyr og planter og deres levesteder.

Verneverdier og konsekvenser av å grense ut areal for ny E6

Verneverdier i og inntil traseen

Rundt Våløya snevrer landskapet seg inn med noe brattere terreng på begge sider av Lågen slik at passasjen nærmest fremstår som en trakt som fugl må passere gjennom. Dette påvirker både trekk som foregår innenfor og inntil reservatet, men også lenger trekk som går inn og ut fra Lågendeltaet. Dette er den viktigste funksjonen for fugl. Jamført med andre arealer i naturreservatet har korridoren over Våløya ellers relativt begrenset betydning for fugl, hvis en ser isolert på bruken av arealene og deres betydning som matletingsområde. I selve traseen som foreslås grenset ut ligger likevel matletingsområder for vanlige arter av vannfugl i både trekk- og hekkeperioden. Disse områdene i og inntil foreslått utgrenset område vil bli påvirket av ny E6, blant annet med støy. I noen grad vil støypåvirkningen også gjelde sørspissen av den inntilliggende øya Stolvollen, som er viktig for en rekke arter av hekkende spurvefugl mm., inkludert rødlistede arter, og med vegetasjonsrike sumpområder som brukes til fjærfelling (myting) av andefugl. Hvis prosjektet gjennomføres i tråd med vilkår satt i Statsforvalterens tidligere dispensasjon, vil selve anleggsperioden ha begrensa, men ikke varig innvirkning på disse funksjonene i inntilliggende areal i naturreservatet.

Når det gjelder vegetasjon vil foreslått utgrenset område omfatte fire avgrensa naturtyper. Disse er Blåpullen på sør-siden av Våløya med åpen flomfastmark og flomskogsmark (hhv. nær truet og sårbar på rødlisten over naturtyper; total størrelse ca. 12 daa hvorav ca. en tidel av arealet grenses ut). I åkerdammen på Våløya vokser en forekomst av den rødlistede arten kjempebjørnmosse (sårbar; nærest hele dammen på ca. 1 daa grenses ut). Sør-spissen av halvøya Midttuva med flomskogsmark vil bli utgrenset (ca. en femtedel av totalt ca. 4 daa). Midttuva ansees som den mest verdifulle av de nevnte fire naturtypene. I området som foreslås utgrenset er det her registrert rødlisteartene

elvebunke (sårbar), skogsøtgras (sårbar) og trolig også mandelpil (nær truet). Den siste naturtypen som blir berørt er åpen flomfastmark mellom Våløya og Hovemoen (ca. en sjettedel av totalt ca. 28 daa blir utgrenset). Dette betyr at totalt ca. 7 daa rødlistet naturtype og forekomster av tre-fire rødlistede arter omfattes av utgrensinga. Hvis prosjektet gjennomføres i tråd med vilkår satt i Statsforvalterens tidligere dispensasjon, vil ikke anleggsarbeidene berøre ytterligere rødlistede arter og naturtyper enn det som grenses ut, men med unntak for noe mer av den åpne flomfastmarka mellom Våløya og Hovemoen og noe mer av flomskogsmarka på sør-øst siden av Våløya som inngår i Blåpullen. Åkerdammen vil bli liggende under brua uten berøring av pilarer, og skal etter tidligere planer ikke berøres ved anleggsarbeidene. Også minst mulig av Midttuva er planlagt berørt av midlertidige og permanente beslag.

Den viktigste funksjonen for fisk av foreslått utgrensa areal ved Våløya er at dette er en del av en vandringskorridor. Fisk fra Mjøsa som har sine viktigste gyteområder oppstrøms Våløya er blant annet harr, sik og lagesild. Også Hunderørreten og andre ørret-stammer vandrer hovedsakelig forbi gjennom Lågendeltaet og opp i Lågen for å gyte. Som leveområde utgjør sideløpet til Lågen mellom Våløya og Hovemoen et stille gruntområde med evjer og viker, og med gode kantsoner av skog samt god undervegetasjon av vannplanter. Dette er egna habitat som gyte- og oppvekstområde for vårgytere som karpefisk, gjedde, abbor, hork og muligens også som oppvekstområde for lake. Det ligger også et mulig gyteområde for harr, og kanskje også ørret, ved utløpet av Kollefallbekken i Lågen. Kollefallbekken er en bekk med årssikker vannføring som ligger ved vestre brulandkar, og som derfor må legges om.

For vilt er det et tradisjonelt viktig vadested over Lågen ved Våløya, og en rekke organismer benytter elvebreddene og kantsonene langs Lågen som viktige forbindelseslinjer. Om eller i hvor stor grad disse funksjonene vil bli opprettholdt etter at ny bru bygges er usikkert. Bever bruker Kollefallbekken, som altså må legges om. Lågendeltaet er også et viktig levested for flere arter flaggermus. Insektsfaunaen er mangelfullt undersøkt, og det er ikke registrert noen rødlistede arter i og inntil foreslått utgrenset areal. De undersøkelser som er gjort, tyder generelt på at overgangssonene mellom åpen flomfastmark og flomskogsmark i Lågendeltaet kan være levested for flere sjeldne arter av insekter.

Landskapsøkologiske effekter

Den største konsekvensen for det biologiske mangfoldet av utgrensing av et areal fra naturreservatet for fremføring av ny E6 bru ligger på et overordnet, landskapsøkologisk nivå. En høy tetthet av viktige leveområder for et bredt spekter av artsgrupper, innenfor et stort område med sammenhengende økologiske gradienter, gjør Lågendeltaet særlig robust og verdifullt. Sammenhengen mellom disse ulike funksjonsområdene er svært viktig, og verdien av intakte sammenhenger kan være like viktig som å ta vare på funksjonsområdene i seg selv. Som beskrevet over fungerer området rundt Våløya som leveområde for fugl, vilt og fisk, men for flertallet arter er området viktigst som en del av en trekk-/vandringskorridor. Den samlede belastningen på Lågendeltaet spesielt og vassdragsnatur generelt langs de store elvene er stor. Det krysser allerede fire veger og fire korridorer med luftspenn over Lågen innenfor naturreservatet. Hva denne ytterligere barrieren vil ha å si for de berørte artenes bestandsutvikling er ikke kjent, men vil gi et negativt bidrag i et allerede fragmentert økosystem. Den artsgruppen som antas bli mest påvirket av dette, er fugl. Den største påvirkningen vil trolig ikke være knyttet i kollisjonsrisikoen, men heller barrierevirkning med påfølgende fragmentering. Denne fragmenteringen vil påvirke fuglenes arealbruk og kan føre til både økt energibruk og at de ikke får utnyttet arealene best mulig i næringsøk mv. Her vil særlig den samlede belastningen av flere

barrierer kunne slå ut negativt på kondisjonen til individene. Det samme prinsippet gjelder også for vilt og insekter.

Veibygger sin vassdragstekniske modellering av vannstrømninger mm. har vist at brua ikke skal gi noen nevneverdige effekter på elvebunn og deltaet nedstrøms. Ut ifra opplysningene vi har fått har vi grunn til å tro at pilarene med tilhørende erosjonssikring ikke vil føre til store endringer av bunnforholdene lenger nedover i Lågendeltaet. Modelleringen av vannstrømninger mm. viser at det vil bli endringer i bunnforholdene under og i nærheten av brua, men dette vil trolig ikke føre til store endringer i sandbanker nedstrøms som er viktige for fuglenes næringssøk. Pilarene med erosjonssikring vil kunne føre til endrede forhold for fisk, siden strømningsforhold blir endret. Dette er noe som kan virke positivt for enkelte fiskearter, men negativt for andre. Omfanget vil imidlertid være begrenset til området rundt brua, og ikke føre til store endringer i fiskesamfunnet i Lågendeltaet samlet sett.

Dersom vilkår satt i Statsforvalterens tidligere dispensasjon følges, i tillegg til foreslåtte vilkår om erosjonssikringa, vil selve anleggsperioden ha begrensa, men ikke varig innvirkning på disse funksjonene.

Vurdering av de miljørettslige prinsippene i naturmangfoldloven

Det følger av naturmangfoldloven § 7 at de miljørettslige prinsippene i lovens §§ 8 – 12 skal legges til grunn som retningslinjer ved utøving av offentlig myndighet.

For en full oversikt over verneverdier og konsekvenser av utgrensing for fremføring av ny E6 over Våløya vises til Statsforvalterens tidligere dispensasjon til ny E6 datert 25. april 2022, og Miljødirektoratet sitt vedtak etter klagebehandling datert 19. desember 2022, der vår dispensasjon ble endret. Det er også gjort konsekvensutredninger av naturmiljø i reguleringsplanprosessen for ny E6 Roterud-Storhove.

Statsforvalteren legger med dette til grunn at brua bygges i tråd med vilkår i den tidligere dispensasjonen, i tillegg til vilkår om erosjonssikring som ble foreslått til Miljødirektoratet i perioden da klagen lå til behandling hos dem i brev av 4. november 2022. Tidligere vilkår om anleggsgjennomføringa hva gjelder etablering av bruakser må også oppdateres i tråd med siste søknad fra Nye Veier om tillatelse etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag. Med dette som utgangspunkt, vil konsekvensvurderingene gjort ifm. vårt vedtak av 25. april 2022 gjelde også for den nå foreslåtte endringen av vernet.

Etter § 8 i naturmangfoldloven skal offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet så langt det er rimelig, bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kunnskapsgrunnlaget om naturverdiene i naturreservatet og i den aktuelle traseen er beskrevet over. Vi mener at kunnskapsgrunnlaget er godt. Området vil gjennom utgrensing miste sin beskyttelse som naturreservat. Ny E6 i denne korridoren vil bidra til økt fragmentering av økosystemet både innenfor naturreservatet og på et mer overordnet, landskapsøkologisk nivå. Dette vil gi ytterligere et negativt bidrag til den allerede store samlede belastningen på økosystemet generelt sett. Hvis det fortsatt blir liggende kraftlinjer i den samme traseen, vil den negative effekten være enda større. Hvor stort bidrag selve brua over Lågen og Våløya har å si for den samlede belastningen på økosystemet i et større perspektiv jamført med allerede gjennomførte inngrep, og også effekten av ny E6 utenfor eksisterende naturreservat, er ikke kjent, jamfør beskrivelse over og § 10 i naturmangfoldloven. Dette negative bidraget på den samlede

belastningen forventes å reduseres med miljøforbedrende tiltak som Nye veier AS er gitt i oppdrag å utrede. Førre-var prinsippet, jf. naturmangfoldloven § 9, bør legges til grunn i dette arbeidet. Naturmangfoldloven § 11 om at kostnadene ved miljøforringelse skal bæres av tiltakshaver og § 12 om bruk av miljøforsvarlige teknikker og driftsmetoder vil med dette forslaget om utgrensing og forskriftsendring i all hovedsak måtte ivaretas gjennom annet lovverk.

Vannforskriften § 12

Der det legges til rette for inngrep eller aktivitet som berører vannforekomster skal det i utgangspunktet vurderes om *forskrift om rammer for vannforvaltningen* § 12 kommer til anvendelse. Bestemmelsen kommer til anvendelse der en aktivitet eller tiltak medfører at miljømålene ikke nås eller at tilstanden til vannforekomsten forringes. Det regnes som en forringelse hvis vannforekomstens kvalitet blir redusert til en lavere definert kvalitetsklasse. For eksempel kan erosjonssikring, utfylling og utslipp av overvann til vassdrag medføre fare for å påvirke kvaliteten. Påvirkningen kan reduseres ved å sette krav til gjennomføring og utslipp. I denne saken kan dette ivaretas, ved behov, etter annen lovgivning og vurderes ikke nærmere her.

Andre interesser og verdier

Andre interesser og verdier er behandlet gjennom gjeldende reguleringsplan for ny E6 Roterud-Storhove, inkludert foreslått utgrenset areal i Lågendeltaet naturreservat. I korte trekk kan nevnes at størsteparten av Våløya er dyrket opp. Det ligger gardsbruk inntil naturreservatet ved traseen, der Hovemoen gard ligger nærmest. Det krysser to høyspentlinjer og flere lavspentlinjer over Lågen og Våløya. Traseen har sånn sett allerede noen tyngre inngrep, men ligger likevel i den mest stille delen av naturreservatet som ellers er omkranset av flere veier, turstier, bebyggelse og jordbruk. Arealet der brua skal krysse brukes blant annet av lokale kanopadlere og fiskere. Hovemoen er et mye brukt turområde for lokalbefolkningen, der nærheten til Lågen er en vesentlig del av opplevelsesverdien.

Rettslige konsekvenser

Verneforskriften vil ikke lenger gjelde for området som grenses ut av naturreservatet. Dette betyr at naturverdiene i det aktuelle området må ivaretas etter annet regelverk.

Verneverdiene skal vurderes i saksbehandling etter sektorregelverket, jf. naturmangfoldloven § 49. Bestemmelsen sier at myndighetene *skal* ved tillatelser til virksomhet som kan innvirke på verneverdiene, legge vekt på hensynet til verneverdiene ved avgjørelsen av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. Aktuelle regelverk er blant annet forurensningsloven, forskrift om fysiske tiltak i vassdrag og plan- og bygningsloven. For annen virksomhet gjelder aktsomhetsplikten etter naturmangfoldloven § 6.

Forvaltning, økonomiske og administrative konsekvenser

Forslaget til revisjon av verneforskriften for naturreservatet vil ikke medføre behov for nye erstatninger. Når det gjelder vår videre forvaltning av verneområdet forventer Statsforvalteren en økning i oppgaver og arbeidsomfang, dette på bakgrunn av vår erfaring fra utvidelsen av E6 gjennom Åkersvika naturreservat. Vi ser også at endringen vil medføre økt behov for naturoppsyn.

I tillegg vil vi anta at forvaltningen får noe ansvar for den langsiktige forvaltningen og overvåkingen av kompensasjonstiltak.

Høring

Høringsdokumentene ble sendt ut 1. mars 2023 med frist 1. mai 2023. Høringa ble annonsert på Statsforvalterens hjemmeside, i Norsk Lysingsblad og lokalavisene. Det er kommet inn 100 høringsuttalelser. Noen avsendere har sendt flere innspill, og flere av innspillene har samme innhold. Noen er også kopi av uttalelser sendt til Nye Veier.

Følgende har sendt inn uttalelse(r):

Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner, WWF, Gjøvik kommune, Lågen fiskeelvsone 1, Bane NOR, Vegforum Innlandet, Birdlife Norge/Birdlife Norge avd. Oppland, Nye Veier AS, Lillehammer kommune, NJFF Oppland, Extinction Rebellion Norge, Lillehammer sportsfiskerforening, fotoprosjektet Light Lines Project, Spire, Statens vegvesen, Oppland Bonde- og Småbrukarlag, Øvre Mjøsa Trolling og Fiske, Helge Gjerde på vegne av flere veforeninger og sameier fra Øyresvika til Sannom i Lillehammer, Nils Faarlund talsperson for Råd for øko-filosofi, Innlandet fylkeskommune, Statnett, Innlandet Natur og Ungdom, Sør-Østerdal Natur og Ungdom, Harstad Natur og Ungdom, Kongsberg Natur og Ungdom, Trondheim Natur og Ungdom, Statnett, Gard Stadheim, Eystein F. Husebye, Erik Aamodt, Stein Schinstad, Sondre Lindgren, Svein Hoelseth, Arne J. Mortensen, Annie Haavemoen og Håvard Engensbakken, Thomas Krogh, Øyvind Aamodt, Ingunn Haavemoen gruppeleder Lillehammer Senterparti, Finn Audun Grøndahl fra Randsfjordmuseet og Reidar J. D. I. Voith, Norunn Grande, Ragnhild Holmen Bjørnsen, Hilde Hoven, anonym innsender, Anne Berit Brobakken, Kari Haddeland, Tommy Johansen, Silje Helland, Kari Jensen, Torgrim Hallvardson Rygnestad, Arne Digernes, Henriette Hultmann, Ida Rydeng, Freia Catana Aasdalen, Thomas Sundal, Kari Bentzen, Martin Harehjeld, Lina Helseth Haug, Fredrik Andreas Stadler, Yara Efara, Stine Paulsrud Haugen, Haakon Aarsby, Simen Bondevik, Børge Andreas Ludvigsen Furnes, Helene Calvert Haaland, Susanne Sundfør, Nanna Grimstad, Hilde Sivertsen, Anne Skaansar, Vebjørn Eide, Jon Heli, Sigbjørn Bøtun, Tiril Solheim Absalonsen, Jon Benjamin Tallerås, Runar Dahler Sandø, Henriette Hultmann, Johanne Frost Klepp, Thea Urdal, Nina Konst, Lisa Hammelbo Søyland, Brage Kvasbø, Thomas Sundal, Dino Hauge, Erni Gustafsson, Inger Nåden Eike, Maria Nåden Eike, Malin Litsheim, Iris Gattermann Olsen, Ingrid Helseth Haug, Lina Helseth Haug, Sigrid Danenbarger, Inger Anne Krokeide, Ronja Aglen Stibakke, Herdis Reksten, Sigrid Myklebø, Roald Undlien.

Nedenfor følger et sammendrag av høringsuttalelsene sortert etter tema. Kommentarer fra Statsforvalteren til uttalelsene står med *kursiv tekst*. Samtlige høringsuttalelser er lagt ved denne tilrådingen.

Miljøforbedrende tiltak

Det er Samferdselsdepartementet som har gitt Nye Veier oppdraget med å arbeide frem miljøforbedrende tiltak. Statsforvalteren vil derfor kun gi en oversikt over hvem som har sendt innspill om dette temaet i vår høring. Vi kommenterer ikke disse innspillene da denne delen av prosessen ligger utenfor vårt oppdrag med mindre vi ser et behov for spesielle presiseringer fra oss. Noen av innspillene vil vi også ta med oss videre inn i arbeidet med forvaltningsplan. Likevel har vi tillatt oss et kort avsnitt om hvilke tiltak vi mener bør stå øverst på Nye Veier sin liste over miljøforbedrende tiltak.

Regjeringens beslutning om å åpne opp for å fremføre ny E6 under forutsetning om ytterligere miljøforbedrende tiltak, betyr at lista nå er lagt høyere for hva som må til av økologisk kompensasjon for å kunne føre frem ny E6 gjennom naturreservatet sammenlignet med det vi la til grunn når vi ga vår dispensasjon. Dette er positivt for naturverdiene i Lågendeltaet.

Sammen med Lillehammer kommune har vi deltatt på tre møter og gitt innspill til Nye Veier i deres prosess om hva vi mener bør være med av miljøforbedrende tiltak. Utover det som lå inne i

Statsforvalterens tidligere dispensasjon, så mener vi følgende tre tiltak vil ha spesielt stor betydning for naturverdiene i Lågendeltaet:

- fjerning av samtlige luftspenn over Våløya
- avbøtende tiltak på eksisterende E6
- restaurering og vern av Gausadeltaet

Flere mulige miljøforbedrende tiltak krever en ny runde med revisjon av vernet, inkludert involvering av alle berørte interesser og offentlig høring. Flere av tiltakene trenger i tillegg en omfattende planlegging og prosess også etter annet lovverk før gjennomføring, som for eksempel restaurering og vern av Gausadeltaet.

Innspill

Samtlige uttalelser som er kommet inn til oss og som helt eller delvis omtaler miljøforbedrende tiltak, inkludert de tiltak som lå inne i Statsforvalterens dispensasjon datert 25. april 2022, er oversendt til Nye Veier fortløpende i høringsperioden. Noen er også sendt som kopi til oss av innspill sendt direkte til Nye Veier (også disse er valgt tatt med her). Mange av innspillene går på konkrete forslag til miljøforbedrende tiltak. Flere av disse foreslåtte tiltakene går igjen i flere uttalelser og flere er etter vår kjentskap allerede vurdert av Nye Veier. Noen uttrykker en generell støtte til miljøforbedrende tiltak, og de fleste har da også store forventninger. Andre uttrykker en motstand mot bruk av økologisk kompensasjon generelt, fordi det oppfattes som grønnvasking av samferdselsprosjektet.

Følgende uttalelser omhandler miljøforbedrende tiltak:

Lillehammer kommune, Gjøvik kommune, Innlandet fylkeskommune, Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner, WWF, Vegforum Innlandet, NJFF, Oppland, Birdlife Norge/Birdlife Norge avd. Oppland, Lågen fiskeelv sone 1, Øvre Mjøsa Trolling og Fiske, Lillehammer sportsfiskerforening, Helge Gjerde på vegne av flere velforeninger og sameier, Gard Stadheim, Eystein F. Husebye, Erik Aamodt, Stein Schinstad, Sondre Lindgren, Svein Hoelseth, Thomas Krogh.

Statsforvalteren vil kommentere innspillet fra Hoelseth som ber om at det må tas inn bestemmelser om stedegen kantvegetasjon langs vegen, og viser til E6 gjennom Åkersvika som et dårlig eksempel der dette ikke er gjort (og ber samtidig om at Statsforvalteren jobber for dette). Gjennom Lågendeltaet naturreservat vil vegen som helhet gå på en høg bru med støyskjerm. Problemstillingen er derfor ikke relevant i dette tilfellet annet enn at det vil stilles krav om at områder med kantsoner mot Lågen som blir berørt i anleggsarbeidet skal tilbakestilles og revegeteres naturlig, jf. vannressursloven § 11.

Lågen fiskeelv sone 1 (grunneiere og rettighetshavere i området) og fiskerinteressene (**Øvre Mjøsa Trolling og Fiske** og **Lillehammer sportsfiskerforening**) uttrykker bekymring for anleggsarbeidene til brua. *Så langt vi kan se er det som nevnes i bekymringene utredet og i stor grad tatt hensyn til gjennom reguleringsplanarbeidet og vilkårene stilt i den tidligere dispensasjonen fra Statsforvalteren, og vil også bli behandlet gjennom forskrift om fysiske tiltak i vassdrag og forurensingslov.* Øvre Mjøsa Trolling og Fiske samt NJFF Oppland mener videre at funksjonsområder for fisk har vært underkommunisert i prosessen. Lågen fiskeelv sone 1 og Øvre Mjøsa Trolling og Fiske har fremmet noen tiltak som etter vår kjentskap ikke er vurdert allerede av Nye Veier, og mener blant annet at verneforskriften fra 1990 er utdatert og bør oppdateres. Flere av disse partene nevner problematikk med predasjon fra skarv på fiskebestander, særlig harr og lågåsild, og at det generelt må kunne utøves forvaltningsrettede tiltak dersom fremmede arter skader reservatets verneverdier (alternativt mener Lågen fiskeelv sone 1 og Øvre Mjøsa Trolling og Fiske at den nordre delen av

naturreservatet bør avvernes). Statsforvalteren har i E6 saken hele tiden hatt stort fokus på ivaretagelse av alle artsgrupper i både Lågendeltaet naturreservat og arealer ellers som blir berørt av vegutbyggingen. Utredninger av ny E6 bru ved Våløya har imidlertid vist at den viktigste negative påvirkningen på økosystemet innenfor naturreservatet er knyttet til fugl, selv med vilkår og avbøtende tiltak. Når det gjelder jakt på uønska fuglearter viser vi til den tidligere behandlingen av dette hos oss og Miljødirektoratet, og tilrå ikke at dette tas inn som et miljøforbedrende tiltak. Selv om Lågendeltaet naturreservat deles opp i to er det ikke grunn til en helhetlig revisjon av vernet slik som foreslått. Vernet fra 1990 står ved lag, og vi kommenterer derfor ikke dette nærmere.

Vi merker oss også at flere, blant annet **Birdlife Norge/Birdlife Norge avd. Oppland og Lillehammer sportsfiskerforening** har fremmet forslag om fjerning av Lillehammer bru når ny veg er på plass. Dette er et større tiltak som ikke har vært utredet tidligere i prosessen og berører mange interesser og brukere i Lillehammer. Statsforvalteren kommenterer ikke dette nærmere annet enn at ut fra vår rolle som forvaltningsmyndighet for naturreservatet ville dette vært et godt restaurerende tiltak.

Reidar J. D. I. Voith og Finn Audun Grøndahl, Randsfjordmuseet påpeker nye registreringer av minermøll innen slekten Phyllocnistis. Sommerfuglens larver lever på mandelpil som vokser på flomutsatte steder. En vitenskapelig beskrivelse fra Voith og en internasjonal forskergruppe blir publisert i Norwegian Journal of Entomology til sommeren. Kvaliteten på selve Lågendeltaet bør økes. Ved å reparere skadene fra 1950-tallets kanalisering av den nedre delen av Gausa vil man forholdsvis enkelt kunne gjenskape et stort elvedelta med tilhørende plante- og dyreliv med internasjonale verneverdier.

Restaurering av Gausadeltaet er spilt inn og vurdert av Nye Veier. Slik vi har forstått de som har registrert denne minermøllen er det ikke sikkert den finnes utbredt i mandelpilkratt i hele Lågendeltaet pga. helt spesifikke krav til livsmiljøet. Dersom minermøllen finnes i området rundt ny E6 bru, så ville dens eventuelle leveområde ved Våløya være på Midttuva der det vokser mandelpil. Hensyn til Midttuva har vært høyt prioritert ved planleggingen av den nye brua, og størsteparten av halvøya vil ikke bli direkte berørt av mulig ny E6.

Innlandet fylkeskommune mener at det å legge eksisterende høyspentledninger i brukroppen samt støybegrensende tiltak på dagens bro og vegtase bør være et prioritert tiltak. De mener også at tiltak som bedrer forholdene for friluftslivet bør inngå i de miljøforbedrende tiltakene.

Gjøvik kommune mener endringen av vernegrense og verneforskrift som foreslått, må gjennomføres slik at E6 kan bygges. Kommunen melder samtidig inn når det gjelder strekningen generelt, at det er ønskelig at arealbeslaget skal bli så lite som mulig. Man må dermed vurdere redusert hastighet slik at krav til veinbredde/kurvatur/støy og avrenning av mikroplast kan hensyntas. De forutsetter at hensyn til landbruksdrift og dyrket mark blir godt ivarett.

Statsforvalteren har ikke fått i oppdrag å se på nedskalering i forbindelse med endring av grensene og verneforskrift for Lågendeltaet naturreservat. Hvis man skal fremføre ny E6 over Våløya med en nedskalert veg (bredde/hastighet) er den miljømessige gevinsten til stede, men den er trolig ikke veldig stor. Dette krever ytterligere utredning. En nedskalering i arealbeslag vil likevel være positiv for flomskogsmark og rødlistearter, herunder en truet art, på Midttuva, i tillegg til åpen flomfastmark mellom Våløya og Hovemoen. Den fremste negative virkningen på verneverdiene er barriere- og fragmenteringseffekten, og forskjellen mellom to-felt eller fire-felt vil trolig ikke gi så store forskjeller veid opp mot de hensyn vegen skal ivareta.

Innspill til denne og tidligere prosess

Flere av innspillene tar opp de samme temaene som Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner. Vi svarer derfor ut dette innspillet først, og viser til disse svarene også for andre uttalelser.

Fra Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner

Samfunnsøkonomi

Det pekes på at prosjektet har svært stor negativ samfunnsøkonomi.

Prioritering av infrastrukturprosjekter foretas på politisk nivå, og av det statlige utbyggingselskapet Nye veier AS.

Grunnloven og internasjonale forpliktelser

Innspillet mener planene bryter med internasjonale forpliktelser og menneskerettighetene etter grunnloven § 112.

Grunnloven § 112 sier i første ledd at «[e]nhver har rett til et miljø som sikrer helsen, og til en natur der produksjonsevne og mangfold bevares. Naturens ressurser skal disponeres ut fra en langsiktig og allsidig betraktning som ivaretar denne rett også for etterlekten». Bestemmelsens andre ledd inneholder saksbehandlingskrav.

For ivaretagelse av naturmangfoldet er grunnlovskravene til saksbehandling regulert i naturmangfoldloven og miljøinformasjonsloven. Høringen med etterfølgende behandling skal påse at disse kravene følges. I tillegg følger det en bred saksbehandling etter tidligere planprosesser når det gjelder selve tiltaket.

Juridisk utgangspunkt

Innspillet peker på at verneområdes geografiske utstrekning etter naturmangfoldloven § 34 skal «samsvare med verneformålet. Ved avgrensning av verneområdet skal det legges vekt på å ivareta økologiske funksjoner av betydning for verneformålet og økosystemets tåleevne mot ytre påvirkninger.»

Statsforvalteren er enig i at utgrensingen gir en uheldig avgrensning av verneområdet ut fra verneverdiene i området. Som vi tidligere har pekt på, har området en viktig funksjon blant annet som trekkpassasje for fugl.

Innspillet beskriver kravene til saksbehandling og skriver at dersom vedtaket fattes som en mindre endring etter § 34 fjerde ledd vil det medføre en saksbehandlingsfeil.

Vedtak om endring av forskrift for vern av Lågendeltaet naturreservat i forbindelse med utbygging av ny E6 i tråd med gjeldende reguleringsplan vil ikke tas som delegert vedtak. Det er kun saksforberedelsen som er delegert, ikke vedtakskompetansen.

Endring av vernegrensen strider mot naturmangfoldlovens formål i § 1, og vernegrensene bør ikke endres for å omgå dispensasjonsbestemmelsen.

Tiltak etter naturmangfoldloven skal avveies mot andre viktige samfunnsinteresser, jf. lovens § 14. Det foreligger tidligere praksis for endring av verneforskrifter for framføring av nasjonal infrastruktur. Vi viser også til Klima- og miljødepartementets vurderinger til lignende problemstilling i endring av verneforskriften for Sjørdalen naturreservat.

Prosessuelle krav

Innspillet beskriver at dispensasjoner er etter sin natur mindre inngrep i et verneområde og innebærer også at områdets vern ellers består. Dette betyr at kunnskapsgrunnlaget som er benyttet i dispensasjonen ikke kan benyttes her.

De juridiske konsekvensene av utgrensingen ville vært bedre klarlagt dersom det var gitt hvordan tiltaket skulle sikres framover. Som kommentert vil området måtte ivaretas etter annen lovgivning. Hensynet til naturreservatet vil imidlertid veie tungt der tiltak vil påvirke verneverdiene, jf. naturmangfoldloven § 49. Det var ikke mulig for Statsforvalteren å utrede dette nærmere da vi ikke sitter på informasjon om hvordan vilkårene i vår dispensasjon av 25. april vil ivaretas. Noen av våre vilkår som er knyttet til anleggsperioden vil trolig ikke fanges opp gjennom behandling etter annet lovverk. Når det gjelder selve tiltaket, er det gitt i Samferdselsdepartementets oppdrag til Nye Veier at det er ytterligere miljøforbedrende tiltak utover det som følger av vårt dispensasjonsvedtak som skal utredes. Det er derfor grunn til å anta at brua og anleggsarbeidet vil gjennomføres i tråd med disse vilkårene. Det må da i tillegg legges til vilkår knyttet til erosjonssikringen av pilarene, og noen ytterligere endringer tiltakshaver har gjort etter at dispensasjonen ble gitt. Statsforvalteren har foreslått slike vilkår direkte til Miljødirektoratet under klagesaksbehandlingen. Dette fordi opplysninger om erosjonssikringen ikke forelå i søknaden og kom inn etter at Statsforvalteren ga sin dispensasjon.

Krav til høring

Innspillet viser til Århuskonvensjonen og miljøinformasjonsloven § 20 om å fremme høringer med betydning for miljøspørsmål i god tid før avgjørelse skal tas.

I denne saken er det valgt å ha en høring på to måneder, dette i tråd med bestemmelsen om opprettelse av verneområder naturmangfoldloven § 43. Dette oppfyller også kravene til høring i forvaltningsloven § 37.

Innvending mot at ytterligere miljøforbedrende tiltak ikke er klarlagt, har vi tidligere svart ut er en del av en politisk forutsetning for endring av verneforskriftens geografiske virkeområde.

Naturvernforbundet, Natur og Ungdom og Lågendeltaets venner ba 14. mars om utsatt høringsfrist. Kravet kom på bakgrunn av et ønske om at høringsperioden måtte utsettes til forslag om miljøforbedrende tiltak kan legges fram som en del av høringsgrunnlaget. Kravet ble svart ut av Klima- og miljødepartementet 29. mars (lagt ved), og Statsforvalteren har på bakgrunn av det opprettholdt høringsfristen.

Statsforvalteren vil imidlertid bemerke at det har vært mulig å komme med innspill på høringer både på kommunedelplan- og reguleringsplannivå. Kommunedelplanen har i tillegg vært gjenstand for lovlighetskontroll, utført av Statsforvalteren i Oslo og Viken (tidl. Fylkesmannen) og reguleringsplan er et vedtak som kan påklages, jf. plan og bygningsloven § 1-9.

Kunnskapsgrunnlaget og konsekvenser av tiltaket inkl. vurderinger av alternativ

Det påpekes at det fortsatt er hull i kunnskapsbildet. Særlig det faktum at insektfaunaen er mangelfullt undersøkt, og at denne artsgruppen er vesentlig for de mer omtalte verneverdiene fisk og fugl, påpekes som kritisk.

Statsforvalteren mener at kunnskapsgrunnlaget i denne saken er godt nok, og viser til beskrivelser blant annet i vår tidligere dispensasjon, Miljødirektoratets klagebehandling og planprosessen med ny E6. Mye av kunnskapen grunner seg på arbeid fra frivillige i regionen. Slike registreringer er i stor grad retta mot fugl, fisk og vegetasjon, og insekter er gjerne en artsgruppe av mindre interesse.

Miljøforvaltningen har heller ikke tilstrekkelige økonomiske rammer for å få en god oversikt over denne artsgruppen, som er tidkrevende og dyr å kartlegge. Slike kunnskapshull har vi for flere artsgrupper, og er gjennomgående i de fleste verneområder. Fordi forvaltningen skal være økosystembasert vil måten områdene forvaltes på også omfatte de arts- og naturtyper vi ikke har fullstendig oversikt over. Det er derfor ikke kritisk som Naturvernforbundet beskriver, det at vi ikke kjenner verneverdiene i detalj. Se ellers svar om funnet av mineremøll under avsnittet om miljøforbedrende tiltak.

Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner viser til store usikkerheter omkring virkningene av tiltaket, og at det er dokumentert negative konsekvenser på natur og miljø gjennom konsekvensutredningene fra Statens vegvesen ifm. kommunedelplanarbeidet, Miljødirektoratet sitt avslag på søknad om dispensasjon samt Statsforvalterens egen beskrivelse av tiltaket i høringsdokumentet. Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner viser til de usikkerheter Statsforvalteren har pekt på i høringsdokumentet omkring hva tiltaket vil innebære for ulike arter og økologiske funksjoner. Det sies at når sumvirkninger beskrives som ukjente, vises en manglende forståelse for økosystemtilnærming, jamfør naturmangfoldloven § 10. Her er nettopp poenget at det skal legges vekt på den samlede belastningen av flere tiltak på et økosystem. En utredning skal også beskrive avbøtende tiltak. Det har ikke Statsforvalteren gjort, og det er heller ikke mulig, da tiltakene først senere skal foreslåes av Nye Veier.

Det vil være umulig å på forhånd utrede på et spesifikt nivå hva en ny E6 bru over Våløya har å si for den samlede belastningen på økosystemet, også med fokus på spesifikke funksjoner for de ulike arts- og naturtypene som blir berørt av tiltaket. Selv med et godt overvåkingsprogram i etterkant av dette tiltaket tviler vi på om vi får noen svar direkte, særlig ikke på kort sikt. Fugletellinger i Åkersvika rundt E6 viser så langt ingen store forandringer i fuglenes bruk av området som kan knyttes til den nye veien, men det betyr på ingen måte at tiltaket ikke har hatt eller kan få en negativ innvirkning på bestandene av disse artene (lenke til evaluering av økologisk kompensasjon i Åkersvika her: <https://www.miljodirektoratet.no/publikasjoner/2023/mars-2023/evaluering-av-okologisk-kompensasjon-i-akersvika-naturreservat/>). Forandringer må dokumenteres i et langt tidsperspektiv, og det vil oftest være vanskelig å peke ut ett spesielt tiltak som avgjørende for at en bestandsutvikling av en art går ned, særlig for trekkfugl som er utsatte for en rekke påvirkninger i de ulike leveområdene. I tilfeller der man ikke helt vet konsekvensen av et tiltak vil føre-var prinsippet i naturmangfoldloven § 9 veie tungt, og dette hensynet må da veies mot andre interesser. Ny E6 gjennom naturreservatet vil gi et betydelig negativt bidrag til den samlede belastningen på økosystemet og dets funksjoner. Samtidig er det ikke slik at vi tror at ny E6 alene vil ødelegge de verneverdier som Lågendeltaet naturreservat og Lågendeltaet fuglefredningsområde er opprettet for å ivareta slik det fremstilles i mange av høringsinnspillene, men den gir et vesentlig bidrag til den pågående bit-for-bit nedbyggingen som skjer av naturen, her i et spesielt viktig våtmarksområde. Dette perspektivet av utbyggingen er godt beskrevet tidligere både generelt og i E6 prosessen, og nå også av forskere fra NINA på en god måte (lenke her: <https://blogg.forskning.no/blogg-ferskvannsbloggen/er-det-sa-farlig-med-ny-bru-faqlige-betraktninger-rundt-livet-under-overflata-i-laqendeltaet/2156531>).

For å illustrere hva som ville utgjort et godt kunnskapsgrunnlag vises det til konsekvensutredningsforskriftens krav, der utredninger skal beskrive virkningen for naturverdiene av et planlagt tiltak. Det er ikke i tilstrekkelig grad gjort her. Alternative tiltak skal beskrives, herunder null-alternativet. Det vises her til Fosen-dommen, der Høyesterett har påpekt at regjeringen hadde andre alternativer. Det gjelder også i Lågendeltaet, jamfør Miljødirektoratets avslag på søknad om dispensasjon fra verneforskriften.

Vi viser her tilbake til den tidligere planprosessen. Statsforvalteren vil ikke gå inn i en vurdering av dette og andre høringsinnspill som gjelder hvorvidt ny E6 skal gå gjennom Lågendeltaet naturreservat da dette forholdet nå blir avgjort av regjeringen. Disse høringsinnspillene er knyttet opp mot den tidligere planprosessen og miljøforvaltningens behandling etter verneforskriften, og regjeringens vurderinger i forkant av oppdraget til Miljødirektoratet og videre til Statsforvalteren.

Da Statsforvalteren i meklingsmøte med Nye Veier i 2018 aksepterte kryssing av naturreservatet, var det under forutsetning av at alle kraftlinjer som i dag krysser Lågendeltaet ved Våløya skulle fjernes. Dette vilkåret har siden vist seg å være ugyldig og var ikke en forutsetning for dispensasjonen Statsforvalteren ga i april 2022. Forslaget har igjen kommet på bordet i forbindelse med nye avbøtende tiltak. Dette er politisk retorikk, all den tid vi erfarer at arbeidet med omlegging av kraftlinjer vil skje uavhengig av arbeidet med ny E6. Luftspenn og ny bru vil utgjøre en dobbeltbarriere for fugl.

Fjerning av kraftlinjer i vegtraseen var en av flere viktige forutsetninger for at Statsforvalteren støttet en videre utredning av vest-alternativet. En slik prosess styres gjennom energiloven, men også verneforskriften. Slik kommunedelplanbrua var planlagt fra starten ville bygging av denne tvunget frem en konsesjonsprosess for å flytte ledningene, men Nye Veier justerte både trase og bru høyde slik at dette ikke lenger var nødvendig. Det ble gjennom Statsforvalterens dispensasjonsbehandling satt som vilkår at brua måtte tilrettelegges for kabling, som dermed legger premissene for fremtidig behandling etter verneforskriften av Statnett sine ledninger, i tillegg til behandling etter energiloven.

Statnett har sendt melding om ny 420 kV ledning og to nye trafostasjoner i området Lillehammer - Gran. Et av alternativene innebærer en oppgradering av den ene ledningen som krysser Våløya, mens det andre alternativet innebærer at denne ledningen vil bli fjernet. Den andre 300 kV ledningen over Våløya vil uansett bestå.

Å få fortgang i prosesser etter energiloven som sikrer at en unngår dobbeltbarrieren luftspenn og ny E6 bru, vil etter Statsforvalterens mening være et av de aller viktigste miljøforbedrende tiltak som nå må sikres før man eventuelt grenser ut arealet fra Lågendeltaet naturreservat for fremføring av ny E6. Derfor vil vår høringsuttalelse til Statnett sin melding om saken ettersendes (høringsfrist 12. mai).

Sprengmassene fra tunnellopene vil være spesialavfall. Vi kan ikke se at tiltakshaver og Statsforvalteren på en tilfredsstillende måte har tatt høyde for miljørisikoen dette innebærer.

Det er satt vilkår i Statsforvalterens tidligere dispensasjon om at syredannende bergarter ikke kan brukes innenfor naturreservatet. Dette vilkåret vil sikres gjennom behandlingen av tiltaket etter forurensingsloven, som også vil sikre en forsvarlig håndtering av massene.

[Bruk av økologisk kompensasjon](#)

Det rettes kritikk mot at det viktigste kompenserende tiltaket er å verne et erstatningsareal som ligger flere titalls kilometer nord for Lågendeltaet, og som er relativt uberørt og var verneklart allerede på 1980-tallet.

Dette er svart ut fra Statsforvalterens side ved vår oversendelse av klagen på dispensasjon til Miljødirektoratet datert 18. august 2022.

[Andre innspill om prosessen](#)

Høringsdokumentet gir etter **BirdLife Norge** og **BirdLife Oppland** sin vurdering en tilfredsstillende beskrivelse av de miljøverdiene som knytter seg til arealet som foreslås tatt ut, samt de tilgrensende områder innenfor naturreservatet.

Annie Haavemoen og Håvard Engensbakken peker på at det nå er usikkert hvordan arealet som grenses ut av Lågendeltaet naturreservat skal ivaretas.

Statsforvalteren forstår oppdragene fra henholdsvis Klima- og miljødepartementet og Samferdselsdepartementet slik at de tiltak som nå foreslås som avbøtende og kompenserende vil komme i tillegg til de vilkår som var satt i vår dispensasjon av 25. april 2022. Dette betyr at regjeringen har som utgangspunkt at vilkårene skal ivaretas. Vi forutsetter derfor at kravene til blant annet støy- og lysskjerming blir ivaretatt. Avrenning, anleggsgjennomføring, samt andre fysiske tiltak i vassdraget inngår også i søknader etter annet regelverk.

Øyvin Aamodt og Hilde Hoven påpeker at prosessen som ledet fram til kommunedelplanen var ugyldig. I tillegg skulle Brøttumsformasjonen og potensielt syredannende leirskifer ha vært vurdert før planen ble vedtatt.

Se vår merknad til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

Ingunn Haavemoen tar opp at det finnes alternative veier. Om lag 90 % av tungtrafikken, samt mye av personbil trafikken mellom Oslo og Trondheim, kjører riksveg 3. Ref. Wikipedia. Sammenlignet med E6, er strekningen gjennom Østerdalen om lag 42 km kortere, har bedre kurvatur og går gjennom færre tettsteder. Til forskjell fra E6 over Dovrefjell, er riksveg 3 aldri stengt om vinteren. Hun stiller også spørsmål ved økonomien i prosjektet. Innspillet tar også opp forhold som er tatt opp av Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

Andre myndigheter avgjør hvilke veier som skal prioriteres for oppgradering og utbygging. Se ellers svar over til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

Ragnhild Holmen Bjørnsen har kommet med innspill som omhandler naturens rettsvern og sammenligner dette med barns rettigheter og utviklingen som har skjedd der knyttet til status som rettssubjekt. Innspillet tar også opp at høringen ikke har utredet klimagassutslipp fra å bygge ned våtmark; og ved å fjerne økosystemtjenesten som lagrer karbon, som fremtidige generasjoner vil trenge. Disse aspektene skal med i et «regnestykke» for ethvert utbyggingstilak: naturrisikoregnskap (jf. regjeringens naturrisikoutvalg). Det er også flere ikke-prissatte økosystemtjenester, samt kulturelle tjenester og dets kvaliteter, som ikke er utredet. Andre feil ved prosessen og menneskerettighetsbrudd påpekes i tillegg.

Se vår merknad til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

Øyvin Aamodt mener prosessen ikke oppfyller kravene i forvaltningsloven eller utredningsinstruksen. I tillegg nevnes det at forvaltningen er gitt for kort frist til å gjennomgå høringsuttalelser. Han tar i tillegg opp temaene om håndtering av masser fra Brøttumformasjonen og forutsetninger om kabling av kraftledningene som krysser reservatet.

Se vår merknad til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

Anonym uttalelse innsendt av Hilde Hoven mener prosessen er kritikkverdig på grunn av kort frist og manglende utredninger. Det påpekes at Statsforvalteren har vist til dokumenter som ikke er lett tilgjengelige. I tillegg er det uklart hvorvidt endringene også gjelder Lågendeltaet fuglefredningsområde.

Endringene som foreslås gjelder ikke Lågendeltaet fuglefredningsområde. Forskrift om fredning av Lågendeltaet fuglefredningsområde og Lågendeltaet naturreservat har geografisk avgrensning mot

hverandre, men ikke overlappende. Lågendeltaet fuglefredningsområde blir ikke fysisk berørt av grensejusteringen som gjelder Lågendeltaet naturreservat.

Alle dokumenter vi har henvist til har vært tilgjengelige hos Statsforvalteren i høringsperioden.

Arne J. Mortensen retter lignende kritikk om kunnskapsgrunnlag og konsekvenser som Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

Se vår merknad til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner.

BirdLife Norge/BirdLife Norge avd. Oppland er spesielt interessert i de kompensierende tiltakene og restaureringen som skal finne sted, og det er sterkt kritikkverdige at det ikke foreligger en plan for dette forut for denne høringen. Dette sees som en gedigen svakhet ved høringsrunden. Framføring av E6 gjennom Lågendeltaet naturreservat er en svært kompleks sak hvor det er nødvendig å kunne vurdere aktuelle kompensierende tiltak opp mot skadeomfanget. Lignende kritikk er fremmet fra **NJFF Oppland, WWF, Oppland Bonde og småbrukarlag, Lillehammer sportsfiskerforening** og **Arne J. Mortensen**. Flere av disse går av den grunn mot Statsforvalterens høringsforslag.

Se vår merknad til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner

Innspill generelt til høringsforslaget

Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner sitt innspill omkring prosessen hører også inn under dette avsnittet.

Innspill som er mot høringsforslaget

Flere uttrykker en generell motstand mot at vernet oppheves til fordel for ny E6. Det vises til naturavtalen og klimaforpliktelser, og noen uttrykker skuffelse over at regjeringen vil bygge ny E6 gjennom et naturreservat. Flere stiller spørsmål om behovet for ny vei med fire felt og 110 km/t og samfunnsøkonomien i prosjektet.

Følgende har sendt slike innspill:

WWF, Vegard Byrkjeland Aasen og Calum Macintyre på vegne av Fotoprojektet Light Lines, Spire miljø- og utviklingsorganisasjon, Extinction Rebellion Norge, Nils Faarlund talsperson for Råd for øko-filosofi, Arne J. Mortensen, Anne Berit Brobakken, Tommy Johansen, Silje Helland, Kari Jensen, Torgrim Hallvardson Rygnestad, Arne Digernes, Henriette Hultmann, Ida Rydeng, Freia Catana Aasdalen, Thomas Sundal, Kari Bentzen, Martin Harehjed, Lina Helseth Haug, Fredrik Andreas Stadtler, Yara E fara, Norunn Grande.

Gjennom et opprop i regi av Natur og Ungdom har vi fått inn flere uttalelser med følgende, likelydende tekst:

«Innspill til høring om endring i forskrift om fredning av Lågendeltaet naturreservat Lågendeltaet:

Lågendeltaet er et naturreservat og er dermed vernet med det strengeste vernet i Norge. Formålet med fredningen er å bevare et viktig våtmarksområde i sin naturlige tilstand med vegetasjon og dyreliv, og å verne om et spesielt rikt og interessant fugleliv, særlig av hensyn til trekkende, hekkende og overvintrende vannfugl. Formålet med fredningen er ikke at en viss prosentandel av naturen skal være vernet, eller at ødeleggelse av naturen i området skal være et insentiv for tiltak andre steder. Naturen er allerede på et bristepunkt, og avbøtende tiltak som kommer frem i høringen bør iverksettes uavhengig av denne saken. Lågendeltaet er uvurderlig, og ingen avbøtende tiltak kan kompensere for de planlagte ødeleggelsene.

Regjeringen må: - Beslutte å ikke endre forskriften om fredning av Lågendeltaet naturreservat, slik at hele arealet forblir vernet og stanse ny E6 gjennom Lågendeltaet.»

Følgende har sendt inn denne teksten:

Innlandet Natur og Ungdom, Sør-Østerdal Natur og Ungdom, Harstad Natur og Ungdom, Kongsberg Natur og Ungdom, Trondheim Natur og Ungdom, Stine Paulsrud Haugen, Haakon Aarsby, Simen Bondevik, Børge Andreas Ludvigsen Furnes, Helene Calvert Haaland, Susanne Sundfør, Nanna Grimstad, Hilde Sivertsen, Anne Skaansar, Vebjørn Eide, Jon Heli, Sigbjørn Bøtun, Tiril Solheim Absalonsen, Jon Benjamin Tallerås, Runar Dahler Sandø, Henriette Hultmann, Johanne Frost Klepp, Thea Urdal, Nina Konst, Lisa Hammelbo Søyland, Brage Kvasbø, Thomas Sundal, Dino Hauge, Erni Gustafsson, Inger Nåden Eike, Maria Nåden Eike, Malin Litsheim, Iris Gattermann Olsen, Ingrid Helseth Haug, Lina Helseth Haug, Sigrid Danenbarger, Inger Anne Krokeide, Ronja Aglen Stibakke, Herdis Reksten, Sigrid Myklebø, Roald Undlien.

Vi nevner i denne sammenhengen også et opprop i regi av Lågendeltaets venner der underskriftene sendes direkte til regjeringen. Oppropet ligger her: <https://www.laagendeltaetsvenner.no/opprop/>.

Innspill som støtter høringsforslaget

Følgende uttrykker støtte til at vernet oppheves til fordel for ny E6 (flere uttrykker samtidig behov for miljøforbedrende tiltak): **Lillehammer kommune, Gjøvik kommune, Innlandet fylkeskommune, Vegforum Innlandet, Erik Aamodt, Stein Schinstad, Sondre Lindgren.**

Innspill konkret til forslag forskriftsendring

Nye Veier mener at Statsforvalteren har gått ut over oppdraget når det foreslås dispensasjonsbestemmelser i stedet for bestemmelser som direkte tillater anleggsaktiviteten i forbindelse med ny E6.

Statsforvalteren kan ikke se at skillet mellom tiltak som er direkte tillatt i verneforskriften og tiltak som trenger dispensasjon påvirker den geografiske plasseringen til ny E6. Statsforvalteren fikk i oppdrag å utrede endringer i forskriften for å kunne tillate framføring av ny E6. Vår utredning viser at anleggsarbeider ut over det utgrensede arealet bør omsøkes for å kunne tillates. Med vår erfaring fra andre samferdselsprosjekter gjennom sårbare naturområder så mener vi det ikke er tilrådelig å tillate anleggsarbeider knyttet til et så stort prosjekt direkte i vernebestemmelser. Prosjektet vil heller ikke kunne optimaliseres ytterligere dersom arbeidsutførelsen bindes opp i forskriftens bestemmelser.

Nye Veier har tidligere kommet med ytterligere detaljeringer overfor Statsforvalteren. Det ble blant annet nødvendig med tilleggsopplysninger til klagebehandlingen hos Miljødirektoratet knyttet til erosjonssikringen. Det er også gjort endringer i anleggsgjennomføringen hva gjelder hvilken side pilaretableringen skjer fra. Vi kan dermed ikke legge til grunn at anleggsarbeidene slik de er planlagt nå, er slik de vil blir utført i detalj. Det er også ønskelig at prosjektet til enhver tid optimaliseres for å medføre minst mulig skade inn i det gjenværende naturreservatet, jf. naturmangfoldloven § 12.

Innspillet til **Nye Veier** viser i denne sammenhengen videre til at tiltaket er planlagt i detalj gjennom Statsforvalterens dispensasjon av 25. april 2022. Vilkår som er satt i dispensasjonen bør være nok til å være trygg på gjennomføring av prosjektet.

Dispensasjon ble omgjort av Miljødirektoratet i vedtak av 19. desember 2022. Dispensasjonen er derfor ikke gjeldende, og kan ikke legges til grunn i denne tilrådningsen. På nåværende tidspunkt er ikke vilkårene i dispensasjonen sikret juridisk. Det er riktig at det er søkt om tillatelse etter forskrift om fysiske tiltak i vassdrag og lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven). Disse tillatelsene er under behandling hos oss. I tillegg må fjerning av kantvegetasjon langs vassdrag omsøkes etter vannressursloven § 11. Tillatelse etter disse regelverkene skal hensynta verneområdet, men er ikke fullt ut like dekkende som en behandling etter verneforskriften.

Dersom vilkårene fra vår dispensasjon gjøres gjeldende, kan det vurderes å ta inn bestemmelser som direkte tillater den midlertidige anleggsaktiviteten under generelle unntak i stedet for som spesifisert dispensasjonsbestemmelse slik vi har foreslått i høringen. Det er også viktig å ta med vilkår om erosjonssikringen som foreslått av oss til Miljødirektoratet under klageperioden. Nye Veier har i tillegg etter at dispensasjonen ble gitt påpekt en feil i vilkårene hva gjelder anleggsarbeidene for etablering av bruksene.

Nye Veier mener siste setning i endringsforslagets pkt. VI, nr. 9, vedrørende forbud mot motorferdsel i perioden 1. april til 30. september bør tas ut, eventuelt må den justeres.

Fremskyving av bruelementer var i vår dispensasjon tillatt hele året. Bakgrunnen for dette var at dette ikke ble vurdert å være i noen stor konflikt med verneverdiene og at en derfor valgte å prioritere at anleggsfasen ikke skulle ta mer tid enn nødvendig av hensyn til verneverdiene, men også for å ikke hindre framdriften i prosjektet. Når selve brukroppen tas ut av verneområdet var det ikke åpenbart for Statsforvalteren at denne aktiviteten krever motorferdsel inn i gjenværende verneområde. Vi ser likevel at bruk av motorferdsel kan vurderes på lik linje med annet anleggsarbeid og vil derfor tilrå at denne delen av den foreslåtte bestemmelsen tas ut.

Nye Veier mener at ny E6 bør gis tilsvarende hjemmel som pkt. VI nr. 10 om vedlikehold av offentlige veier.

Dette punktet i eksisterende verneforskrift, jf. pkt. V nr. 4, gjelder for veier som ligger innenfor verneforskriftens geografiske virkeområde. Som vedlikehold regnes tiltak eller arbeid som er nødvendig for å hindre at veiene forringes. Med den utgreiingen som er foreslått, hvor brukroppen og erosjonssikringen tas ut av verneområdet, kan vi ikke se at alminnelig vedlikehold vil berøre gjenværende naturreservat. Større vedlikeholdsarbeider som likevel må berøre naturreservatet, må omsøkes slik som foreslått i pkt. VI nr. 10. Eventuelt akutt vedlikehold som må gjennomføres omgående for å unngå skade på liv og helse eller naturverdier er direkte hjemlet i den eksisterende verneforskriften pkt. V nr. 1. Vedlikehold av de planlagte utslippspunktene knyttet til vegen er hjemlet i foreslåtte pkt. V nr. 5.

Vi minner om at vedlikeholdsarbeid som ikke er søknadspliktig, også utenfor naturreservatet, må så langt mulig unngås i sårbare perioder jf. naturmangfoldloven § 6 om aktsomhetsplikten.

Nye Veier foreslår at tidsperioden for ferdseisforbud (som gjelder i perioden 15. april – 14. mai i den søndre delen av naturreservatet) tilpasses klimaendringene som gjør at trekkfugl kommer tidligere til deltaet enn før.

Dette støttes av Statsforvalteren, og er noe som er spilt inn fra flere ifm. miljøforbedrende tiltak. En slik utvidelse av tidsperioden for ferdseisforbud er imidlertid ikke en del av denne høringa, men kan være aktuell å ta som en egen prosess etter at regjeringen har bestemt seg for hvilke miljøforbedrende tiltak som skal gjennomføres. Etter det Statsforvalteren er kjent med er dette med som et av tiltakene i listen over miljøforbedrende tiltak som Nye Veier har ansvar for.

Lillehammer kommune vurderer at forslagene til forskriftsendring er relevante også for kommunal infrastruktur (avløpsledninger) i øvrige deler av naturreservatet enn det som blir direkte berørt av tiltak knyttet til ny E6.

Statsforvalteren er kjent med behovet for utslipp av overvann. Forslaget som har vært på høring hvor kloakkledninger endres til avløpsledninger, vil også dekke inn behov andre steder i reservatet og for andre aktører.

Lågen fiskeelv sone 1 (grunneiere og rettighetshavere i området) og noen av fiskerinteressene (**Øvre Mjøsa Trolling og Fiske og NJFF Oppland**) har som nevnt i avsnittet om miljøforbedrende tiltak, foreslått å ta inn bestemmelser for å kunne utøve forvaltningsrettede tiltak dersom fremmede arter skader reservatets verneverdier, herunder jakt på mellomskarv som jakter på lågåsild og harr der bestandene er synkende.

Dette er ikke en del av høringen, men er kort kommentert over under avsnittet om miljøforbedrende tiltak. En slik revisjon av vernet fra 1990 er ikke aktuelt.

NJFF Oppland peker på at forskriften også bør gi mulighet til nødvendig etterfølgelse og avliving av fallvilt fra påkjørsel (tog/vei) og muliggjøre ettersøk ved ordinær jakt som har foregått utenfor reservatet.

Dette er heller ikke en del av høringen, men Statsforvalteren er enig i at dette er et tema som bør ivaretas ved en revisjon av verneforskriften senere.

Statnett har sendt inn innspill om å åpne for å tillate oppgradering og fornyelse av transmisjonsnettledninger, og beskriver pågående prosess med ny 420 kV-forbindelse mellom Lillehammer og Gran kommune.

Endringer i verneforskriften for Statnett sine anlegg må tas som en egen revisjon av vernet senere og er ikke en del av denne høringssaken. Dette kan vurderes enten ifm. prosess for miljøforbedrende tiltak eller konsesjonsprosesser etter energiloven. Statsforvalteren viser ellers til omtale om Statnett sine luftspenn over Våløya i dette dokumentet (svar til Naturvernforbundet/Natur og Ungdom/Lågendeltaets venner m.fl.), og til vår høringsuttalelse til Statnett sin melding som nå er på høring.

Statnett har også bedt om endringer i verneforskriften for drift og vedlikehold av deres anlegg i og inntil verneområdene, og beskriver hva dette innebærer, bla. bruk av helikopter og drone.

Slik forskriften foreligger i dag hjemler den i utgangspunktet kun teknisk arbeid ved elektriske anlegg. Bruk av helikopter og drone var ikke vurdert på vernetidspunktet. Statsforvalteren er innstilt på å justere disse bestemmelsene i tråd med gjeldende forskriftsmal inkl. motorferdsel og dronebruk, men med vilkår om å unngå aktivitet i sårbare perioder for fugl. Også dette vil måtte tas ved senere revisjon av verneforskriften.

Anonym uttalelse innsendt av Hilde Hoven kommenterer at bakgrunnen for bestemmelsene og selve innholdet er uklart. Bestemmelsene synes heller ikke å være utredet.

Grensejusteringen og bestemmelsene er deler av samme utredning. Enkeltestemmelsene som er foreslått er etter Statsforvalterens vurdering forklart godt nok i høringsdokumentet. Det er grensejusteringen som vil få størst konsekvenser for naturreservatet. Bestemmelsene tilrettelegger for tiltaket, men er i seg selv tiltak av mindre omfang sett i sammenheng med selve brukonstruksjonen.

[Innspill konkret til forslag grensejustering](#)

Nye Veier ønsker at hvis det ikke gjennomføres endringer i forslaget til forskrift, foreslås at areal for midlertidig anleggsarbeid på Våløya skal inngå i areal som skal utgrenses fra naturreservatet.

Som beskrevet i vår dispensasjon av 25. april 2022 er det Statsforvalterens mening at området fortsatt vil ha verneverdi etter at den nye infrastrukturen er på plass. Det er derfor viktig at arealet som utgrenses holdes til det som er strengt nødvendig for å framføre brua. Anleggsarbeidene skal kun være midlertidig og arealet som benyttes skal tilbakeføres. Mye av Våløya består av oppdyrket areal,

men det ligger likevel en kantsone rundt øya som har en økologisk verdi i tillegg til at også dyrkamarka benyttes av fugl for matleting og hvile. Hvis jordbruket på øya en gang i fremtiden skulle opphøre, vil arealet naturlig gro igjen med flommarkskog. Verneformål og verneverdier skal sikres for et langt tidsperspektiv.

Nye Veier foreslår som et alternativ å eventuelt foreta en midlertidig utgrensing av verneområdet.

Statsforvalteren ser ikke dette som en hensiktsmessig løsning.

Birdlife Norge/Birdlife Norge avd. Oppland støtter forslaget til grensejustering som ser ut til å være i tråd med forutsetningen for oppdraget fra Klima- og miljødepartementet om at kun det som er nødvendig for å føre frem vegen skal grenses ut (jf. dog kritikk mot prosessen over).

Lågen fiskeelv sone 1 (grunneiere og rettighetshavere i området) og **Øvre Mjøsa Trolling og Fiske** har som nevnt i avsnittet om miljøforbedrende tiltak foreslått å avverne hele området nord for Brunlaug bru.

Dette er ikke en del av høringen, men er kort kommentert over under avsnittet om miljøforbedrende tiltak. En slik revisjon av vernet fra 1990 er ikke aktuelt.

Innspill uten merknader

BaneNOR har ingen merknader til forslaget.

Kari Haddeland har sendt inn et forslag som ser ut å mangle tekst.

Statens vegvesen skriver at de kan bli berørt av miljøforbedrende tiltak på Lillehammer bru, men temaene for denne høringen ligger ikke til deres sektoransvar og kompetanseområde.

Annet

Lågen fiskeelv sone 1 og **Øvre Mjøsa Trolling og Fiske** er forundret over at verken lokale sportsfiskerorganisasjoner eller grunneierorganisasjonen Lågen fiskeelv er med på lista over høringsparter.

Dette er en glipp fra Statsforvalteren og vi beklager dette.

Statsforvalterens kommentarer og tilrådning

Generelle merknader

Statsforvalteren er gitt i oppdrag å utrede og foreslå endring av verneforskriften og det geografiske virkeområdet, for å legge til rette for framføring av ny E6 i trasé i tråd med gjeldende reguleringsplan.

En oppdeling av verneområder vil alltid være uheldig. Verneområder bør være sammenhengende for å ivareta et helhetlig økosystem. Forslaget til utgrenset areal vil fortsatt ha viktige verneverdier, jf. naturmangfoldloven § 37, selv med ny E6. Det er derfor viktig å sikre dette arealet i den videre oppfølgingen for å ivareta økosystemet. Regjeringens forutsetning om kompensasjon gjennom ytterligere miljøforbedrende tiltak er positivt.

Større nasjonale infrastrukturprosjekter som berører verneområder er erfaringsvis konfliktfylte, kompliserte og ressurskrevende. Statsforvalteren mener at det behov for at overordnede myndigheter ser nærmere på prosess, forvaltningspraksis og lovgivning ved bygging av ny infrastruktur som berører verneområder. Dette gjelder også bruk av økologisk kompensasjon.

Før det fattes vedtak i denne saken bør det avklares hvorvidt vilkår stilt i Statsforvalterens dispensasjon av 25. april 2022 med nødvendige tillegg og endringer fortsatt skal gjelde og i hvilken form. Dersom vilkårene skal gjelde er det viktig å plassere ansvaret for oppfølgingen.

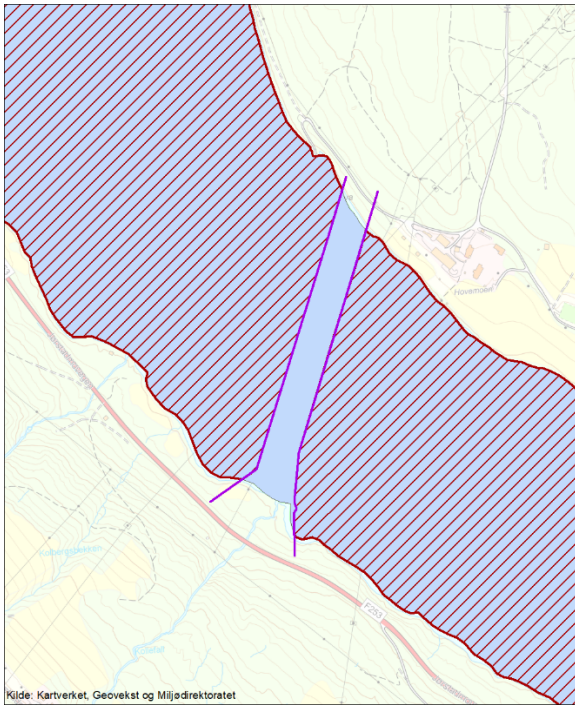
De konkrete endringene i verneforskriften

Forslag om endring av vernegrense

Statsforvalteren foreslår å endre det geografiske virkeområdet for forskriften slik det ble sendt på høring. Ny E6 vil etter gjeldende arealplaner krysse Lågendeltaet med ei bru på omtrent 550 meter. Omtrent 466 m av brukroppen krysser innenfor dagens reservat. Brua i seg selv er 21 meter bred, og erosjonssikringen tilhørende brupilarene har et permanent beslag på maksimalt 49 meter i bredden. I tillegg er det behov for erosjonssikring ved bruas landkar i vest, inkludert erosjonssikring av en overløpsrenne.

Høringsinnspillene har ikke endret vår begrunnelse fra høringsnotatet, jamfør våre kommentarer til konkrete grenseendingsforslag. Statsforvalteren tar som utgangspunkt at det kun er brua med det permanente beslaget knyttet til konstruksjonen som tas ut av naturreservatet. Omtrentlig grense for dette er inntegnet på kartet for å vise omfanget av arealbeslag. For å sikre en hensiktsmessig grense, trekkes en rett linje 3,5 meter ut fra bredeste punkt på erosjonssikringa, dvs. total bredde på 56 m. Når grensa skal merkes i felt blir denne liggende 17,5 meter ut fra brukroppen. Inn mot landkaret i vest må en avvike fra dette, og grensa må tegnes mer detaljert og ettersendes. Vi vil også her følge det samme prinsippet som langs brua med en buffer på 3,5 m ut fra permanent beslag, men her som en rett linje ut fra der permanent beslag er som bredest. Arealet som foreslås tas ut av reservatet er på ca. 27 daa. De eiendommer som blir berørt av grenseendringen vil fortsatt ha areal innenfor naturreservatet. Endringen utløser derfor ikke noen endring i verneforskriftens opplisting av berørte eiendommer.

Grensa for eksisterende naturreservat må måles inn i felt før anleggsarbeidene starter. Innmålinga må gjøres av tiltakshaver, og godkjennes av Statsforvalteren. Det må videre gjennomføres ny grensemerking av naturreservatet. Denne må bekostes av tiltakshaver, men skje i regi av Statsforvalteren.

Kilde: Kartverket, Geovekst og Miljødirektoratet

Figur som viser areal som foreslås grenset ut fra Lågendettaet naturreservat (skravert i rødt). Foreslått utgrenset areal er ca. 27 daa. Statsforvalteren vil ettersende et oppdatert utsnitt, se forklaring over. Denne oppdateringen gir en ubetydelig endring, og arealbeslaget vil fortsatt bli ca. 27 daa.

Tilrådt vernekart er vedlagt som et eget dokument.

Øvrige endringer i forskriften

Det er viktig at den nye verneforskriften blir så tydelig som mulig, og at den ivaretar behovene knyttet til bygging av tilgrensende infrastruktur på mest mulig skånsom måte, uten å invitere til nye inngrep. På bakgrunn av dette vil Statsforvalteren foreslå å hjemle nødvendige anleggsarbeider under søknadspliktige tiltak.

Det har kommet få konkrete innspill til forslag endring i forskriften. Nye Veier har kommet med ønske om å slippe å søke om dispensasjon for anleggsarbeider. Vi er imidlertid skeptiske til å binde opp konkrete tiltak i en forskrift som krever omfattende saksbehandling for å endres. Vi ser også behovet for fleksibilitet, noe som er påpekt av tiltakshaver selv under planleggingen av veien. Det er også ønskelig at prosjektet til enhver tid optimaliseres for å medføre minst mulig skade inn i det gjenværende naturreservatet, jf. naturmangfoldloven § 12. Bestemmelsen om at dispensasjon for motorferdsel kun kan gis i en tidsbegrenset periode endres for å gi nødvendig fleksibilitet. I tillegg er ikke bestemmelsen nødvendig, en slik avgrensning kan skje etter en konkret vurdering ved behandling av søknad.

Som nevnt over kan overordnede myndigheter vurdere å flytte pkt. VI nr. 9 til generelle unntak, hvis vilkår fra Statsforvalterens tidligere dispensasjon sikres på annen måte. Vi gjør likevel oppmerksom på at Nye Veier har endret planene for både utforming og gjennomføring av anleggsarbeidet flere ganger etter at Statsforvalteren ga sin dispensasjon, jf. beskrivelse i avsnitt over om erosjonssikring og etablering av bruakser. Dette gjør at noen av de tidligere gitte vilkårene ikke stemmer, og de må også kompletteres.

Det har kommet noen innspill på at bestemmelsene ikke var utredet. Selve prosjektet som bestemmelsene legger til rette for, er beskrevet og utredet sammen med grenseendringen ovenfor.

Statsforvalteren foreslår følgende endringer i forskrift om fredning av Lågendeltaet naturreservat, der eneste endring fra høringsforslaget er avmerka som overstrøket tekst:

Pkt. V (direkte hjemmel)

5.
vedlikehold av kraftlinjer, jordkabler, vann- og *avløpsledninger*.

Pkt. VI (søknadspliktige tiltak)

7.
framføring av nye jordkabler, vann- og *avløpsledninger, inkludert etablering av utslippspunkt.*

9.
nødvendig anleggsarbeid og etablering av midlertidige anleggstiltak i naturreservatet, i forbindelse med bygging av ny bru som del av prosjektet E6 Roterud-Storhove. ~~Motorferdsel og bruk av drone kan kun tillates i perioden 1. oktober til 31. mars.~~

10.
nødvendig anleggsarbeid og nye konstruksjoner i naturreservatet, i forbindelse med vedlikehold og oppgradering av E6.

11.
miljøforbedrende tiltak på Lillehammer bru for å styrke verneverdiene.

12.
miljøforbedrende tiltak i forbindelse med omlegging av Kollefallbekken.